

Erken ve Geç Başlangıçlı Alkol Bağımlılığında Dürtüsellik ve Karar Vermenin Değerlendirilmesi

Buket Belkız Güngör¹,
Halime Dal², Ercan Durmaz³,
Nabi Zorlu⁴, Rüstem Aşkın⁵,
İbrahim Taymur¹

¹Psikiyatrist, ⁵Prof. Dr., Bursa Şevket Yılmaz Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, Bursa - Türkiye
²Psikiyatrist, Niğde Devlet Hastanesi, Niğde - Türkiye
³Psikolog, ⁴Psikiyatrist, İzmir Atatürk Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İzmir - Türkiye

ÖZET

Erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılığında dürtüsellik ve karar vermenin değerlendirilmesi

Amaç: Bu çalışmada erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarında dürtüsellik ve karar vermenin (KV) karşılaştırılması ve dürtüsellik ile KV arasında ilişki olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Çalışmamızda 27'si erken başlangıçlı 28'i geç başlangıçlı olmak üzere toplam 55 erkek alkol bağımlısı hastada Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BIS-11) ile dürtüsellik, Iowa Kumar Testi (IKT) ile de KV değerlendirildi. Erken ve geç başlangıçlı gruplar ayrıca Obsesif Kompulsif İcme Ölçeği (OKİÖ), günlük kullanılan alkol miktarı ve ailedeki alkolizm öyküsünün varlığı açısından da karşılaştırıldı.

Bulgular: Erken başlangıçlı grupta hastaların yalnızca %33.3'ü evli iken, geç başlangıçlı grupta hastaların %71.4'ü evliydi. Erken başlangıçlı grubun %66.6'sının, geç başlangıçlı grubun %39.3'ünün ailesinde alkol bağımlılığı öyküsü vardı. Erken başlangıçlı grupta dikkat ve motor dürtüsellik geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde yüksek bulundu. Erken başlangıçlı grupta OKİÖ puanı geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde fazlaydı. IKT'nin ilk aşamasından son aşamasına kadar IKT puanı ile değerlendirilen KV'nin iki grup arasında farklı olmadığı saptandı. Eğitim düzeyi ile dikkat dürtüsellik arasında negatif korelasyon saptandı. Alkolü düzenli kullanım yaşı ile günlük kullanılan alkol miktarı, dikkat dürtüsellik, OKİÖ puanı arasında anlamlı düzeyde negatif korelasyon saptandı. Günlük kullanılan alkol miktarı ile dikkat, motor, plan yapmama dürtüsellik ve OKİÖ puanı arasında anlamlı pozitif korelasyon saptandı. Regresyon analizinde dikkat dürtüsellikteki artışa günlük kullanılan alkol miktarının ve OKİÖ puanının fazla olmasının etkili olduğu saptandı. Motor dürtüsellikteki artışa günlük kullanılan alkol miktarının fazla olmasının etkili olduğu saptandı.

Sonuç: Erken başlangıçlı alkol bağımlılarında dürtüsellik geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde fazla bulunurken, iki grup arasında KV'nin farklı olmadığı saptandı.

Anahtar kelimeler: Erken-geç başlangıçlı alkol bağımlılığı, dürtüsellik, karar verme

ABSTRACT

Evaluation of impulsivity and decision making in early and late-onset alcohol addiction

Objective: In this study we aimed to compare impulsivity and decision-making (DM) in early and late-onset alcohol addicts and investigate the relation between impulsivity and DM.

Method: In our study, impulsivity and DM were evaluated respectively with Barratt Impulsivity Scale (BIS-11) and Iowa Gambling Test (IGT) in total 55 alcohol addicted male patients, 27 of them were early onset and 28 were late onset. Early and late onset groups were compared in terms of Obsessive Compulsive Drinking Scale (OCDS), alcohol amount that was consumed per day and the family history of alcoholism.

Results: While only 33.3% of patients in early onset group were married, the patients in late onset group who were married were found to be 71.4%. There was a history of alcohol addiction respectively in the family of 66.6% of early onset group and of 39.3% of late onset group. In early onset group, attention and motor impulsivity were at more significant level than late onset group. In early onset group; OCDS score were at significant level more than late onset group. It was determined that there is no difference in terms of DM which was evaluated from the early stage to the last stage of IGT. Negative correlation was found between education period and attention impulsivity. Negative correlation was determined at significant level between age of regular alcohol usage, alcohol amount that was consumed per day, attention impulsivity and OCDS. Positive correlation was determined at significant level between alcohol amount which is used per day, attention, motor, non-planning impulsivity and OCDS. Increased amount of alcohol that was consumed per day and high OCDS score are effect attention impulsivity in regression analysis. Increased amount of alcohol that was consumed per day is effects motor impulsivity.

Conclusion: While impulsivity in early-onset alcohol addicts is at more significant level than late-onset group, it was determined that there is no difference of DM between two groups.

Key words: Early-late onset alcohol addiction, impulsivity, decision making

Yazışma adresi / Address reprint requests to:
Psikiyatrist Buket Belkız Güngör
Bursa Şevket Yılmaz Eğitim ve Araştırma
Hastanesi, Bursa - Türkiye

Telefon / Phone: +90-224-295-5000/3009

Elektronik posta adresi / E-mail address:
buket.gungor@yahoo.com

Geliş tarihi / Date of receipt:
16 Eylül 2013 / September 16, 2013

Kabul tarihi / Date of acceptance:
11 Ocak 2014 / January 11, 2014

GİRİŞ

Alkol bağımlılarının erken ve geç başlangıçlı olarak ayrılmasının alkol bağımlılığı tiplendirmesinde geçerli bir ayırım olduğu; bu iki grubun epidemiyolojik, kişilik, klinik, ek tanı özellikleri ve oranları, semptom şiddeti açısından birbirinden ayrıldığı bildirilmiştir (1). Kognitif fonksiyonların alkol bağımlılığı gelişme riski ile ilişkilendirilmesinin (2) yanında alkol bağımlılığında prognostik önemi olduğu da gösterilmiştir (3). Erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarında nöropsikolojik işlevlerin karşılaştırıldığı çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmada erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarının nöropsikolojik test performansları karşılaştırıldığında, iki grup arasında fark bulunmamıştır (4). Başka bir çalışmada erken başlangıçlı alkol bağımlıları beklenen aksine Stroop testinde daha yüksek performans göstermiştir (5). Kognitif fonksiyonlar yürütücü işlevlerin yanında dikkat, çalışma belleği gibi diğer işlevleri de içerir. Yürütücü işlevler planlama, organizasyon, değişen koşullara göre esnek davranabilme, karar verme, uygun davranışı sürdürme, uygun olmayan ve dürtüsel davranışya da seçimi durdurabilmeyi içerir (6). Kognitif fonksiyonlar ile dürtüsellik birbiri ile etkileşim içindedirler. Dürtüsellik olumsuz sonuçlarını ihmal ederek iç ya da dış uyaranlara karşı hızlı, planlanmamış tepkiler göstermeye eğilimli olmak, bir dürtüye ya da uyarıya karşı koymadaki başarısızlıktır. Dürtüsellik dikkatsizlik, tepkiyi engelleyeme, heyecan ve zevk arama gibi özellikleri kapsamaktadır (7). Dürtüsellüğün bağımlılık için yapısal bir risk etkeni olduğu bildirilmiştir (8). Erken başlangıçlı alkol bağımlılarının geç başlangıçlılara göre daha fazla dürtüsel olması birçok çalışmada gösterilmiştir (9,10). Dürtüsellik dürtüsel eylemler yanında kararlar ve seçimlerde de kendini belli eder. Karar verme KV ihtimaller arasında en uygun olanı seçmeye yarayan bilişsel süreçtir. Bilişsel ve afektif etkenlerle birlikte seçime ait haz ve ödül beklentisinin de KV'yi etkilediği düşünülmektedir (11). Ödülün değerini, ödülün büyüklüğü ile bu ödülün verilmesi arasında geçen gecikme süresi belirler. Gecikme süresi fazla olduğunda büyük ödül yerine hemen verilen küçük ödül seçilebilir. Eğer gecikme süresi kısa ise normal kişiler daha büyük ödülü

seçerler. Dürtüsellığı yüksek kişiler küçük ödülü daha kolaylıkla seçerler (12). Prefrontal korteks (PFK) hasarı olan olgular entelektüel kapasiteleri normal olmasına rağmen geçmişteki hatalarından ders çıkaramamakta, yarar ve zarar hesabını değerlendirmede güçlük yaşamakta ve benzer hataları yinelemektedirler (13). Alkol ve madde bağımlılarında da PFK hasarı olanlara benzer şekilde uzun vadedeki olumsuz sonuçlarına rağmen kısa vadede kazanç getiren ödüllere yöneledikleri görülmüştür. Iowa Kumar Testi (IKT) ödül, ceza ve belirsizlikler yönünden gerçek hayatı taklit eden Bechara ve ark. (14) tarafından geliştirilmiş KV'nin değerlendirildiği bir testtir. IKT ile değerlendirilen KV'nin PFK hasarı olanlarda ve alkol madde bağımlılarında bozulmuş olduğu bildirilmiştir (15). Önceki çalışmalar alkol bağımlılarının kontrollere göre daha fazla dürtüsel (16,17) ve KV'nin (15) daha fazla bozulmuş olduğunu göstermektedir. DDT (Delay Discounting Test) ile dürtüsel seçim değerlendirilir. Dürtüsel seçim motor inhibisyonun yetersizliği ile birlikte dürtüsel eylemler neden olabilir (18). Dürtüsel seçim aynı zamanda karar verme süreci ile de ilgilidir. Literatürde bu test ile alkol bağımlılarında hem dürtüsellik (16) hem de KV'nin değerlendirildiği görülmektedir. Erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlıları karşılaştırıldığında, erken başlangıçlılarda KV'nin etkilendiği gösterilmiştir (10). Ancak bu alanda yapılan çalışma sayısı azdır.

Dürtüsellik ve KV kendi bildirim ölçekleri yanında davranışsal ölçümlerle de değerlendirilebilmektedir (19). Çalışmamızın amacı erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarında kendi bildirim ölçeği olan BIS-11 ile dürtüsellüğün değerlendirilmesi ve davranışsal ölçüm yapılan IKT ile kognitif fonksiyonlardan olan KV'nin karşılaştırılması ve aralarında ilişki olup olmadığının saptanmasıdır. Araştırmacılar tarafından erken başlangıçlı olgularda geç başlangıçlılara göre dürtüsellik ve KV'nin daha fazla bozulmuş olabileceği beklenmekteydi.

YÖNTEM

Çalışmaya Temmuz 2011 ve Temmuz 2012 tarihleri arasında İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi

(AMATEM) biriminde takip edilen, DSMIV-TR tanı ölçütlerine göre alkol bağımlılığı tanısı almış, en azından okuma ve yazma bilen, 18-64 yaş aralığında, alkol etkisinde ya da yoksunluğunda olmayan ayaktan ya da yatan erkek hastalar dahil edildi. Bu ölçütleri karşılama-sına rağmen antipsikotik, antidepresan ve anksiyolitik olmak üzere psikotrop ilaç kullanan, SCID-I uygulandı-ğında alkol bağımlılığı dışında başka eksen 1 ek tanısı olan hastalar ve nikotin dışında başka psikoaktif madde kullanan hastalar çalışma dışı bırakıldı. 58 hasta ile görüşüldü, 3 ayaktan hasta verilen öz bildirim ölçekleri-ni eksik doldurduğu için çalışma dışı bırakıldı. Çalışmaya alınma ölçütlerini karşılama-sına rağmen ayaktan başvuran birkaç olgu çalışmaya katılmak iste-memiş, yatan hastaların hepsi istekli olmuşlardır. Toplam 55 hasta çalışmaya alındı. Cloninger'in alkol bağımlılığı tiplendirmesinde tanımladığı üzere 25 yaş sonrası başlangıç geç başlangıç; 25 yaş ve öncesi baş-langıç erken başlangıç kabul edildi (20). Sosyodemografik veri formuyla ailede alkolizm varlığı, kullandıkları günlük alkol miktarı sorgulandı. Günlük içilen standart içki miktarının hesaplanmasında daha önceki çalışmalarda kabul edilen değerlere uygun ola-rak 330 ml bir küçük şişe bira, 140 ml bir kadeh şarap, 40 ml bir tek votka, viski, cin, rakı 1 (bir) standart içki kabul edildi (21). Hastalara Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BIS-11), Obsesif Kompulsif İçme Ölçeği (OKİÖ) veril-di ve İKT uygulandı. 2011 yılında çalışmaya başlamadan önce İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi etik kurulundan onay alınmıştır. Çalışma grubuna alı-nan hastalar araştırmanın özellikleri, uygulanacak ölçekler konusunda bilgilendirildi ve her hastadan çalış-maya katılmak istediklerine ilişkin gönüllü olur formu alındı.

Ölçekler

DSM-IV Eksen I Bozuklukları İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşme Ölçeği (SCID-I): Eksen 1 tanılarının belirlenmesi için klinisyen tarafın-dan uygulanan yapılandırılmış görüşme çizelgesidir. SCID-I Türkçe'ye Özkürkçügil ve arkadaşları (22) tara-fından çevrilmiş ve geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Barratt Dürtüsellik Ölçeği (BIS-11): Dürtüsellliği değerlendirmede kullanılan hasta tarafından dolduru-lan ölçektir. 30 maddeden oluşur. BIS-11'de 4 farklı alt skor elde edilir. Bunlar toplam puan, motor dürtüsellik, dikkat ile ilişkili dürtüsellik ve plan yapmamadır. Toplam BIS-11 puanı ne kadar yüksekse hastanın dürtüsellik düzeyi o kadar yüksektir. BIS-11'in Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Güleç ve arkadaşları (23) tarafından yapılmıştır.

Iowa Kumar Testi (İKT): A,B,C,D olmak üze-re dört deste kart bulunur. Testin başında hastaya parayı temsil eden puanlar verilir. Çalışmamızda bu test için hazırlanmış kartlar kullanılmıştır. Denek her seferinde bir desteden kart seçer. Seçilen kartta yazılı olan rakama göre kazanç sağlanır ya da kaybedilir. A ve B destelerindeki tek bir seçim için kazanç yük-sek olmasına rağmen, bu destelerde beklenmedik yüksek kayıplar olduğundan sonuçta dezavantajlı destelerdir. C ve D destelerinde tek bir seçim için kazanılan miktar küçük olmasına rağmen kayıplar da küçüktür ve genel anlamda bakıldığında avantajlı destelerdir. İKT'de açılan toplam kart sayısı 100 olup her 20'lik gruplar bir alt grubu temsil eder. Bu aynı zamanda dört öğrenme fazına karşılık gelir; ilk 20 kart (0-20) tahmin etme, ikinci 20 kart (21-40) sezgi öncesi, üçüncü 20 kart (41-60) sezgi, dördüncü (61-80) ve beşinci (81-100) 20 kartlar kavramayı gös-terir. Bir miktar rastgele seçim yaptıktan sonra nor-mal denekler dezavantajlı destelerden kaçınmaya başlarlar. Bechara ve ark. (13) tarafından geliştiril-miştir (13). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Güleç ve arkadaşları (24) tarafından yapılmıştır.

Obsesif Kompulsif İçme Ölçeği (OKİÖ): Alkolü bırakma sürecinde ortaya çıkan aşermeden yola çıkarak, aşerme ile birlikte görülen anksiyete yaratan girici düşünceleri ve yapılan ritüelleri değerlendiren öz bildirim ölçeğidir. Ölçek toplam puanı her bir mad-denin puanının aritmetik toplamından oluşmaktadır. Anton (25) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe formu-nun geçerlik ve güvenilirlik çalışması Evren ve arkadaş-ları (26) tarafından yapılmıştır.

İstatiksel Analiz

Tüm istatiksel değerlendirmeler SPSS for Windows 20.0 paket programı kullanılarak yapıldı. Grupların karşılaştırılmasında kategorik değişkenler için ki kare testi kullanıldı. Sayısal değişkenlerin Kolmogorov-Simironov testi ile dağılımı değerlendirildiğinde $p < 0.05$ bulundu, dağılımın normal olmadığı saptandı. Sayısal değişkenler Mann Whitney-U testi ile karşılaştırıldı. KV değerlendirilirken 100 karttan oluşan İKT 20'lik gruplar halinde toplam beş gruba ayrılarak ve 100 kartta toplam puan hesaplandı. Avantajlı desteler olan C ve D'den çekilen kart sayısı dezavantajlı desteler olan A ve B'den çekilen kart sayısından çıkarılarak puan hesaplandı. Gruplar arasında beş destenin İKT skorlarının karşılaştırılması için Tekrarlı Ölçümlü İki Yönlü Varyans Analizi kullanıldı. Günlük kullanılan alkol miktarı, KV, dürtüsellik, obsesif kompulsif içme arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Spearman korelasyon analizi uygulandı. Yaş, eğitim süresi, günlük kullanılan alkol miktarı, obsesif kompulsif içme ve KV'nin dürtüsellik; bunun yanında aynı değişkenler ile dürtüsellik KV'yi etkileyip etkilemeyeceğini değerlendirmek için Linear Regresyon Analizi uygulandı. Elde edilen sonuç modeline göre her bir faktöre ait regresyon katsayısı, standartlaştırılmış regresyon katsayısı ve önemlilik düzeyleri hesaplandı. $p < 0.05$ sonuçlar için istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Çalışmaya 27'si erken başlangıçlı, 28'i geç başlangıçlı toplam 55 erkek alkol bağımlısı hasta alındı. Hastaların sosyodemografik verileri, alkol kullanım özellikleri Tablo 1'de verilmektedir. Hastaların yaş ortalaması 45.4 (SS=10.7) bulundu. Hastaların 29'u (%52.7) evli, 26'sı (%47.3) bekar, boşanmış ya da ayrı yaşamaktaydı. Hastaların eğitim süresi ortalaması 7.7 (SS=4.4) bulundu. 29 hastanın (%47.3) birinci derece akrabalarında alkolizm öyküsü saptandı. Hastaların alkolü düzenli kullanım yaş ortalaması 28.8 (SS=9.9) bulundu.

Erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarının

Tablo 1: Sosyodemografik ve klinik veriler

	n/Ort	SS	%
Yaş	45.4	10.7	
Medeni durum			
Evli	29		52.7
Bekar/boşanmış/ayrı	26		47.3
Eğitim süresi	7.7	4.4	
Ailede alkolizm			
Var	29		52.7
Yok	26		47.3
Düzenli kullanım yaşı	28.8	9.9	
Barratt Dürtüsellik Ölçeği			
Dikkat	16.3	4.1	
Motor	22	5.5	
Plan yapmama	27.3	5.6	
Obsesif Kompulsif İçme Ölçeği	29.5	11.1	

SS: Standart Sapma

sosyodemografik ve klinik veriler açısından karşılaştırılması Tablo 2'de verilmektedir. Erken başlangıçlı grupta hastaların %33.3'ü evli iken, geç başlangıçlı grupta hastaların %71.4'ü evliydi. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p=0.005$). Erken başlangıçlı grubun %66.6'sında, geç başlangıçlı grubun %39.3'ünde ailede alkol bağımlılığı öyküsü vardı. Farklılık istatistiksel olarak anlamlıydı ($p=0.042$). Erken başlangıçlı grupta dikkat ve motor dürtüsellik geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde yüksekti ($p=0.026$ ve $p=0.039$). Erken başlangıçlı grupta OKİÖ puanı geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde fazlaydı ($p=0.005$).

Erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarının yaş, eğitim süresi, günlük kullanılan alkol miktarı ve İKT puanı açısından birbirinden farklı olmadıkları bulundu. Erken başlangıçlı grupta yaş ortalaması 39.2 (SS=10.9), geç başlangıçlı grupta 51.3'tü (SS=6.1). Erken başlangıçlı grubun eğitim süresi ortalaması 7.7 (SS=3.9), geç başlangıçlı grubun 7.7 (SS=4.9) bulundu. Erken başlangıçlı grupta günlük kullanılan alkol 23.6 (SS=5.6), geç başlangıçlı grupta 20.5 (SS=5.1) standart içki miktarındaydı. Toplam İKT puanı erken başlangıçlı grupta 0.1 (SS=34.7) geç başlangıçlı grupta -1.8 (SS=29.5) bulundu.

İKT'nin ilk aşamasından son aşamasına kadar iki grup arasında KV'nin farklı olmadığı saptandı (Şekil 1).

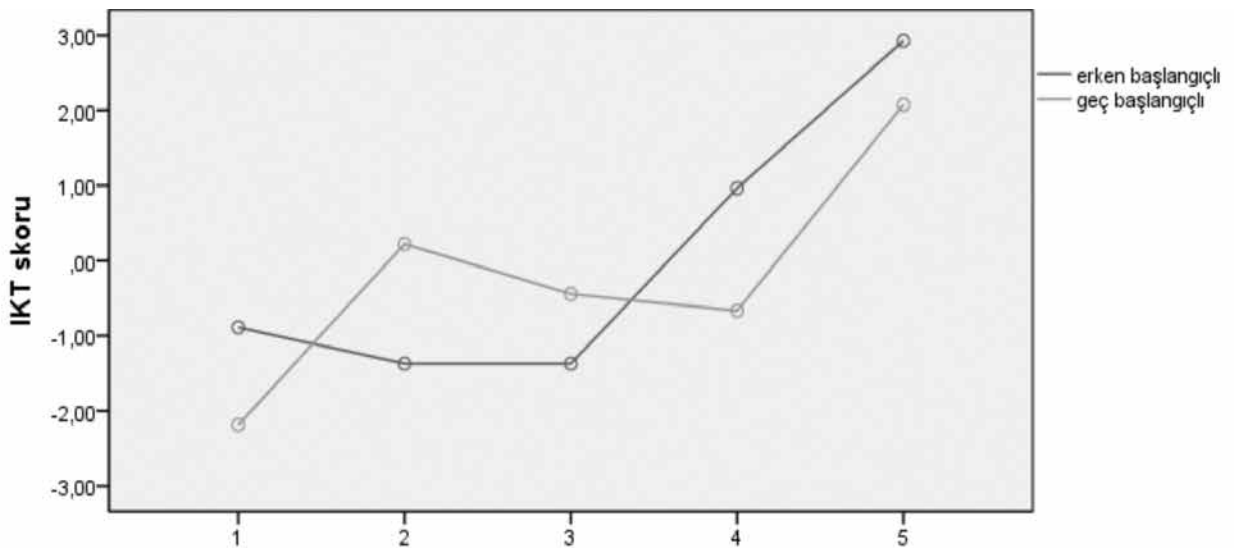
Tablo 2: Erken ve geç başlangıçlı alkol bağımlılarının sosyodemografik ve klinik veriler açısından karşılaştırılması

	Erken başlangıçlı			Geç başlangıçlı			χ^2/z	p
	n/Ort.	SS	%	n/Ort.	SS	%		
Yaş	39.2	10.9		51.3	6.1		-4.229	<0.001**
Medeni durum								
Evli	9		33.3	20		71.4		
Bekar/boşanmış/ayrı	18		66.6	8		28.6	8.003	0.005*
Eğitim süresi (yıl)	7.7	3.9		7.7	4.9			0.985*
Ailede alkolizm var	18		66.6	11		39.3	4.137	0.042*
Günlük alkol miktarı	23.6	5.6		20.5	5.1		-1.826	0.068**
Barratt Dürtüsellik Ölçeği								
Dikkat	17.6	3.8		15.0	4.1		-2.231	0.026**
Motor	23.6	5.6		20.5	5.1		-2.059	0.039**
Plan yapmama	28.7	5.4		26.0	5.6		-1.746	0.081**
Obsesif Kompulsif İçme Ölçeği	33.8	11.0		25.4	9.7		-2.780	0.005**

χ^2 : Ki kare*, z: Mann Whitney U**, SS=Standart Sapma

Tüm örnekleme günlük kullanılan alkol miktarı, İKT puanı, dürtüsellik ve OKİÖ puanları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Spearman korelasyon analizi uygulandı. Eğitim düzeyi ile dikkat dürtüsellik arasında düşük kuvvette, negatif yönde, istatistiksel açıdan anlamlı korelasyon saptandı ($r=-0.270$, $p<0.05$). Alkolü düzenli kullanım yaşı ile günlük kullanılan alkol miktarı arasında anlamlı, orta kuvvette ($r=-0.444$, $p<0.01$), dikkat dürtüsellik ile orta kuvvette ($r=-0.325$, $p<0.01$), OKİÖ puanı ile orta kuvvette ($r=-0.344$, $p<0.01$)

negatif yönde korelasyon saptandı. Günlük kullanılan alkol miktarı ile dikkat dürtüsellik arasında anlamlı, orta kuvvette ($r=0.496$, $p<0.01$), motor dürtüsellik ile orta kuvvette ($r=0.373$, $p<0.01$), plan yapmama ile orta kuvvette ($r=0.319$, $p<0.05$) ve OKİÖ puanı ile orta kuvvette ($r=0.523$, $p<0.01$) pozitif yönde korelasyon saptandı. OKİÖ puanı ile dikkat dürtüsellik arasında anlamlı, orta kuvvette ($r=0.541$, $p<0.01$), motor dürtüsellik ile orta kuvvette ($r=0.371$, $p<0.01$), plan yapmama ile orta kuvvette ($r=0.439$, $p<0.01$) pozitif yönde korelasyon

Şekil 1: Erken ve geç başlangıçlı bağımlılarda karar vermenin karşılaştırılması

Tablo 3: Dürtüsellik ile diğer değişkenler arasındaki korelasyonlar

	Eğitim düzeyi	Alkolü düzenli kullanım yaşı	Günlük alkol miktarı	OKİÖ
Dikkat dürtüsellik	-0.27**	-0.33*	0.50*	0.54*
Motor dürtüsellik			0.37*	0.37*
Plan yapmama			0.32*	0.44*

*p≤0.01, **p≤0.05, OKİÖ: Obsesif Kompulsif İçme Ölçeği

Tablo 4: Dikkat ve motor dürtüsellik puanında yükselmeye etki edebileceği düşünülen faktörlerin lineer regresyon analizi ile değerlendirilmesi

	Regresyon Katsayısı	t	p	Uyarlanmış R ²	F
Bağımlı değişken					
Dikkat dürtüsellik				0.400	6.933
Bağımsız değişkenler					
Günlük kullanılan alkol miktarı	0.121	2.470	0.017*		
Obsesif Kompulsif İçme Ölçeği	0.121	2.462	0.017*		
Bağımlı değişken					
Motor dürtüsellik				0.129	2.321
Bağımsız değişken					
Günlük kullanılan alkol miktarı	0.172	2.184	0.034*		

p<0.05*

saptandı. İmpulsivite ile anlamlı korelasyon saptanan değişkenler Tablo 3'de sunulmaktadır.

İmpulsivite düzeyine etki edebileceği düşünülen yaş, eğitim süresi, günlük kullanılan alkol miktarı, OKİÖ puanı ve KV faktörleri regresyon analizi ile değerlendirildiğinde dikkat dürtüsellik ile günlük kullanılan alkol miktarı ve OKİÖ puanı arasında ve motor dürtüsellik ile günlük kullanılan alkol miktarı arasında anlamlı düzeyde ilişki saptandı (p<0.05) (Tablo 4). KV düzeyi aynı faktörler ve dürtüsellik açısından regresyon analizi ile değerlendirildiğinde anlamlı ilişki saptanmadı.

TARTIŞMA

Çalışmanın en önemli sonucu, erken ve geç başlangıçlı gruplar arasında BIS ile ölçülen dürtüsellik skorlarında anlamlı farklılık saptanırken, IKT ile değerlendirilen karar verme skorlarının farklılık göstermemesi ve karar verme ile dürtüsellik arasında ilişkinin saptanmasıdır.

Geç başlangıçlı grupta erken başlangıçlı gruba göre evli olanların sayısı anlamlı oranda daha fazlaydı. Bu

farklılık erken yaşta alkol kullanımına başlamanın alkol kullanım sorunları yüzünden sürekli bir ilişki kurulmasını engellediğini, alkolle ilişkili sorunların gerçekleşmiş evliliklerin boşanma ile neticelenmesine neden olabileceğini düşündürdü (27).

Erken başlangıçlı grubun %66.6'sının, geç başlangıçlı grubun %39.3'ünün ailesinde alkol bağımlılığı öyküsü vardı. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı. Bu bulgu ülkemizde yapılan çalışmanın verileri ile uyumludur (1).

Erken ve geç başlangıçlı grupların eğitim sürelerinde anlamlı farklılık saptanmadı. Ülkemizde yapılan bir çalışmada erken başlangıçlıların eğitim süresinin geç başlangıçlılara göre daha az olduğu saptanmıştır (28). Dikkat dürtüsellik yüksekliği, eğitim düzeyinin azlığı ile ilişkili bulundu. Bu bulguyu destekleyen (29) ve desteklemeyen (30) çalışmalar bulunmaktadır.

Erken başlangıçlı ve geç başlangıçlı gruplar arasında günlük kullanılan alkol miktarı arasında ülkemizde yapılan çalışmada olduğu gibi (1) anlamlı farklılık saptanmadı ancak alkolü düzenli kullanım yaşı ile günlük kullanılan alkol miktarı arasında negatif korelasyon

saptandı. Erken başlangıçlı alkol bağımlılarında daha yoğun alkol kullanımı olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (31,32).

Alkolü bırakma sürecinde aşırma ile birlikte görülen girici düşünceleri ve yapılan ritüelleri değerlendiren OKİÖ puanı erken başlangıçlı grupta geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde yüksekti. Alkolü düzenli kullanım yaşı ile OKİÖ puanı arasında negatif korelasyon saptandı. Benzer bulgular bu ölçeğin kullanıldığı başka bir çalışmada da gösterilmiş ve OKİÖ puanının yüksek olması daha erken relapsla ilişkilendirilmiştir (33).

Regresyon analizinde dikkat dürtüsellikteki artışa günlük kullanılan alkol miktarının ve OKİÖ puanının fazla olmasının etkili olduğu saptandı ($R^2=0.40$). Dikkat dürtüsellik ile günlük kullanılan alkol miktarı ve OKİÖ puanı arasındaki ilişki varyansın %40'ını açıklıyordu. Motor dürtüsellikteki artışa günlük kullanılan alkol miktarının fazla olmasının etkili olduğu saptandı ($R^2=0.12$). Aynı zamanda dikkat, motor dürtüsellik ve plan yapmama puanı ile günlük kullanılan alkol miktarı arasında pozitif korelasyon saptanmıştır. Benzer sonuç, dürtüsellik yüksek alkol ve madde kullanım miktarı ile ilişkili bulunduğu çalışmada da gösterilmiştir (34).

Çalışmamızda OKİÖ puanı ile ve dikkat dürtüsellik, motor dürtüsellik, plan yapmama arasında anlamlı pozitif korelasyon saptandı. Benzer ilişkinin araştırıldığı çalışmada dürtüsellik ile obsesif kompulsif içme arasında ilişki saptanmamış ancak dürtüsellik ve emosyonel alkol aşırma arasında anlamlı pozitif korelasyon saptanmıştır (35).

Araştırmamızda erken başlangıçlı grupta dikkat ve motor dürtüsellik geç başlangıçlı gruba göre anlamlı düzeyde yüksek bulunması ve alkolü düzenli kullanım yaşı ile dikkat dürtüsellik arasında negatif korelasyon bulunması bu alandaki çalışmalarla uyumludur (9,10,36).

IKT puanı ile günlük kullanılan alkol miktarı ve OKİÖ puanı arasında ilişki saptanmadı. Tedaviye hiç başvurmamış alkol bağımlılarında KV'nin değerlendirildiği çalışmada alkol kullanım özellikleri ile KV arasında ilişki saptanmaması (37) çalışmamızın verileri ile uyumludur. Bir diğer çalışmada ise KV

fonksiyonundaki bozulma ile günlük kullanılan alkol miktarının yüksekliği arasında anlamlı ilişki saptanmıştır (38).

Çalışmamızda dürtüsellik ve KV arasında ilişki saptanmadı. Benzer şekilde Toor ve arkadaşları (39) madde bağımlılarında ve sağlıklı kontrollerde de dürtüsellik ile KV arasında ilişki bulmamış ve dürtüsellik ile KV'nin farklı yapılar ile ilişkili işlevler olabileceğini öne sürmüşlerdir. Bunun tersini destekleyen çalışmalarda, dürtüsellik ile KV süreci arasında ilişki olduğu; dürtüsel olanların KV'de daha fazla bozulma gösterdiği (40), KV'nin özellikle dürtüsellik plan yapmama boyutu ile ilişkili olduğu, plan yapmama puanları yüksek olanlarda KV'nin olumsuz etkilendiği bulunmuştur (41,42).

Çalışmamızda erken ve geç başlangıçlı gruplar arasında KV'de farklılık saptanmadı. Opiat bağımlılarında hem dürtüsellik hem KV'nin değerlendirildiği çalışmada, çalışmamızı destekleyen bulgular saptanmış; erken, orta ve geç başlangıçlı olmak üzere üç grup arasında dürtüsellik erken ve orta başlangıçlı grupta geç başlangıçlıya göre anlamlı oranda fazla olmasına rağmen KV'de farklılık bulunmamıştır (43). Öte yandan Gudriann ve arkadaşları (44) ise erken başlangıçlı ve yoğun alkol kullanan alkol bağımlılarında geç başlangıçlılara göre KV'de daha kötü performans sergilediklerini göstermiştir.

Çocukluk dönemindeki dürtüsellik erişkin yaşamda alkol bağımlılığı geliştirmeyi öngördürdüğü (45,46) ve erken başlangıçlı alkol bağımlılarında daha fazla bulunması dürtüsellik özelliğinin alkol kullanımından önce de varolan bir özellik olduğunu düşündürmektedir. Ancak çalışmamızda KV'nin erken ve geç başlangıçlı gruplar arasında farklılık göstermemesi bu işlevdeki sorunun alkol kullanımı ile başlamış olabileceğini düşündürmektedir. Ne var ki bunu söylemek için izlem çalışmalarına ve kontrol grubu ile karşılaştırmaya ihtiyaç vardır.

Çalışmamızda KV ile dürtüsellik arasındaki ilişkinin saptanmamasının bir nedeninin de hem dürtüsellik hem de KV'nin aslında heterojen kavramlar olmasından kaynaklandığı düşünüldü. PFK hasarı olanlarda KV fonksiyonu deri iletkenlik yanıtı ile birlikte değerlendirildiğinde, normal kontrollerde kart çekmeden önce

görülen deri iletkenlik yanıtının PFK hasarı olanlarda gözlenmediği ve gelecekte olabileceklere karşı duyarsız oldukları saptanmıştır. Alkol bağımlılarında deri iletkenlik testi ile birlikte KV değerlendirilirken, bir grubun PFK hasarı olanlara benzer şekilde yanıt verdikleri, diğer grupta ise sadece IKT'de kazanç yani ödülden sonra deri iletkenlik cevabı olduğu, ödüle karşı aşırı duyarlı oldukları ve ödüllene hissi ile yönlendikleri saptanmıştır. Her iki grupta da KV farklı davranış kalıpları ile etkilenmiş ve bozulmuştur (47). Aynı şekilde dürtüsellik de motor ve kognitif dürtüsellik olarak ayrılır. PFK hasarı olanlarda KV süreci bozulurken motor dürtüsellüğün etkilenmediği ancak PFK hasarı olanların

IKT testindeki davranış biçimleri ile kognitif dürtüsellik olanların davranış biçimlerinin benzerlik gösterdiği saptanmıştır (48).

Çalışmamıza sadece erkek alkol bağımlılarını dahil edilmesi, örneklem sayısının az olması, kontrol grubunun olmaması ve bilişsel işlev bozukluğu olanlarda etkilenebilen bir kognitif fonksiyon olan KV'yi değerlendirirken diğer bilişsel işlevlerin değerlendirilmesi çalışmamızın kısıtlılıklarıdır. Bu alandaki çalışmaların bir kısmı alkol ile birlikte çoğul madde bağımlılarında yapılmıştır. Daha ileri çalışmalar bağımlılıkta KV fonksiyonu ve dürtüsellik ile ilişkisini aydınlatmaktadır.

KAYNAKLAR

1. İnce A, Doğruer Z, Türkçapar MK. Erken ve geç başlangıçlı erkek alkol bağımlılarında sosyodemografik, klinik ve psikopatolojik özelliklerin karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri* 2002; 5:82-91.
2. Nigg J, Glass J, Wong M, Poon E, Jester J, Fitzgerald H, Puttler L, Adams K, Zucker R. Neuropsychological executive functioning in children at elevated risk for alcoholism: findings in early adolescence. *J Abnorm Psychol* 2004; 113:302-314.
3. Wicks S, Hammar J, Heilig M, Wisen O. Factors affecting the short-term prognosis of alcohol dependent patients undergoing inpatients detoxification. *Subst Abuse* 2001; 22:235-245.
4. Demir B, Uluğ B. Neuropsychological functions in early and late onset alcoholism. *Türk Psikiyatri Derg* 2002; 13:15-21.
5. Joos L, Schmaal L, Goudriaan AE, Fransen E, Van den Brink W, Sabbe BG, Dom G. Age of onset and neuropsychological functioning in alcohol dependent inpatients. *Alcohol Clin Exp Res* 2013; 37:407-416.
6. Crews FJ, Boettiger CA. Impulsivity, frontal lobes and risk for addiction. *Pharmacol Biochem Behav* 2009; 93:237-247.
7. Moeller FG, Barratt ES, Dougherty DM. Psychiatric aspects of impulsivity. *Am J Psychiatry* 2001; 158:1783-1793.
8. Vitaro F, Ferland F, Jacques C, Ladouceur R. Gambling, substance use and impulsivity during adolescence. *Psychol Addict Behav* 1998; 12:185-194.
9. Bjork JM, Hommer DW, Grant SJ, Danube C. Impulsivity in abstinent alcohol-dependent patients: relation to control subjects and type 1- type 2 like traits. *Alcohol* 2004; 34:133-150.
10. Dom G, D'haene P, Hulstijn W. Impulsivity in abstinent early- and late- onset alcoholics: differences in self-report measures and a discounting task. *Addiction* 2006; 101:50-59.
11. Bechara A. Decision making, impulse control and loss of will power to resist drugs: a neurocognitive perspective. *Nat Neurosci* 2005; 8:1458-1463.
12. Yazıcı K, Yazıcı AE. Dürtüsellüğün nöroanatomik ve nörokimyasal temelleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2010; 2:254-280.
13. Bechara A, Tranel D, Damasio H. Characterization of the decision making deficit of patients with ventromedial prefrontal cortex lesions. *Brain* 2000; 123:2189-2202.
14. Bechara A, Damasio AR, Damasio H, Anderson SW: Intensity to future consequences following damage to human prefrontal cortex. *Cognition* 1994; 50:7-15.
15. Bechara A, Dolan S, Denburg N, Hindesa A, Anderson SW, Nathan PE. Decision making deficits, linked to a dysfunctional ventromedial prefrontal cortex, revealed in alcohol and stimulant abusers. *Neuropsychologia* 2001; 39:376-389.
16. Petry NM. Delay discounting of money and alcohol in actively using alcoholics, currently abstinent alcoholics and controls. *Psychopharmacology (Berl)* 2001; 154:243-250.
17. Graham Jr, Strenger VE. MMPI characteristics of alcoholics: a review. *J Consult Clin Psychol* 1988; 56:197-205.
18. Winstanley CA, Eagle DM, Robbins TW. Behavioral models of impulsivity in relation to ADHD: translation between clinical and preclinical studies. *Clin Psychol Rev* 2006; 26:379-395.

19. Moeller FG, Barratt ES, Dougherty DM, Schmitz JM, Swann AC. Psychiatric aspects of Impulsivity. *Am J Psychiatry* 2001; 158:1783-1793.
20. W Hall, C Sannibale. Are the two types of alcoholism? *Lancet* 1996; 348:1258.
21. Öner H, Tamam L, Levent BA, Öner S. Alkol bağımlılığı olan yatan hastalarda eksen 1 ve eksen 2 eştanılarının değerlendirilmesi. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology* 2002; 12:14-22.
22. Çorapçıoğlu A, Aydemir O, Yıldız M, Esen A, Koroglu E. DSM-4 Eksen 1 Bozuklukları İçin Yapılandırılmış Görüşme. Hekimler yayın Birliği, Ankara, 1999.
23. Güleç H, Tamam L. Barratt dürtüsellik ölçeği-11 (BIS-11)'nin Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology* 2008; 18:251-258.
24. Güleç H, Güleç MY, Küçükali Cİ. Erişkin dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı konmuş erkek mahkumlarda Iowa kumar testi Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Türkiye'de Psikiyatri* 2007; 9:91-97.
25. Anton RF, Moak DH, Latham PK. The Obsessive compulsive drinking scale: A new method of assessing outcome in alcoholism treatment studies. *Arch Gen Psychiatry* 1996; 53:225-231.
26. Evren C, Çelik S, Evren B, Aksoy R. Obsesif kompulsif içme ölçeğinin Türkçe şeklinin yatarak tedavi gören erkek alkol bağımlılarında geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi* 2011;24:1-12.
27. Matzger H, Delucchi K, Weisner C, Ammon L. Does marital status predict long term drinking? Five year observations of dependent and problem drinkers. *J Stud Alcohol* 2004; 65:255-265.
28. Evren C, Dalbudak E, Cakmak D. Personality dimensions in male patients with early-onset alcohol dependence who seek treatment. *Isr J Psychiatry Relat Sci* 2009; 46:204-206.
29. Reimer S, Maylor EA, Neil S, Neil C. Associations between a one-shot delay discounting measure and age, income, education and real-world impulsive behavior. *Pers Individ Dif* 2009; 47:973-978.
30. Evren C, Dalbudak E. Relationship of personality trait impulsivity with clinical variables in male alcohol-dependent inpatients. *Bulletin of Clinical Psychopharmacology* 2009; 19:15-23.
31. Hingson R. Advances in measurement and intervention for excessive drinking. *Am J Prev Med* 2004; 27:261-263.
32. King KM, Chassin L. A prospective study of the effect of initiation of alcohol and drug use on young adult substance dependence. *J Stud Alcohol Drugs* 2007; 68:256-265.
33. Tatsuzawa Y, Yoshimasu H, Moriyama Y, Furusawa T, Yoshino A. Validation study of the Japanese version of the Obsessive-Compulsive Drinking Scale. *Psychiatry Clin Neurosci* 2002; 56:91-95.
34. Mc Cown WG. Multi impulsive personality disorder and multiple substance abuse: evidence from members of self help groups. *Br J Addict* 1988; 83:431-432.
35. Joos L, Goudriaan AE, Schmaal L, De Witte NA, Van den Brink W, Sabbe BG, Dom G. The relationship between impulsivity and craving in alcohol dependent patients. *Psychopharmacology(Berl)* 2013; 226:273-283.
36. Cloninger CR, Sigvardsson S, Bohman M. Childhood personality predicts alcohol abuse in young adults. *Alcohol Clin Exp Res* 1988; 12:494-504.
37. Fein G, Mc Gilivray S, Finn P. Normal performance on a simulated gambling task in treatment naive alcohol dependent individuals. *Alcohol Clin Exp Res* 2006; 30:959-966.
38. Mazas CA, Finn PR, Steinmetz JE. Decision-making biases, antisocial personality, and early-onset alcoholism. *Alcohol Clin Exp Res* 2000; 24:1036-1040.
39. Toor D, Roozen HG, Evans BE, Rombout L, Wetering BJM, Vingerhoets JJM. The effects of psychiatric distress, inhibition and impulsivity on decision making in patients with substance use disorders: a matched control study. *J Clin Exp Neuropsychol* 2011; 33:161-168.
40. Bechara A. Risky business: emotion, decision making and addiction. *J Gambl Stud* 2003; 19:23-51.
41. Zermatten A, Linden M, D'Acremont M, Jermann F, Bechara A. Impulsivity and decision making. *J Nerv Ment Dis* 2005; 193:647-650.
42. Tomassini A, Struglia F, Spaziani D, Pacifico R, Stratta P, Rossi A. Decision making, impulsivity and personality traits in alcohol dependent subjects. *Am J Addict* 2012; 21:263-267.
43. Passetti F, Verdejo-Garcia A, Abou-Saleh M. Comparatively preserved impulse control in late-onset opiate users. *Psychopharmacology (Berl)* 2013; 230:499-505.
44. Goudriaan AE, Grekin ER, Sher KJ. Decision making and binge drinking: a longitudinal study. *Alcohol Clin Exp Res* 2007; 31:928-938.
45. Caspi A, Moffitt TE, Newman DL, Silva PA. Behavioral observations at age 3 predict psychiatric disorders: Longitudinal evidence from a birth cohort. *Arch Gen Psychiatry* 1996; 53:1033-1039.

46. Simons JS. Differential prediction of alcohol use and problems: the role of biopsychological and social-environmental variables. *Am J Drug Alcohol Abuse* 2003; 29:861-879.
47. Bechara A, Dolan S, Hinds A. Decision-making and addiction (part II): myopia for the future or hypersensitivity to reward? *Neuropsychologia* 2002; 40:1690-1705.
48. Bechara A, Damasio H, Damasio AR. Emotion, decision making and the orbitofrontal cortex. *Cereb Cortex* 2000; 10:295-307.